herpy

ORMEØGLER

Scheltopusik

Pseudopus apodus

Pseudopus apodus er en stor, benløs øgle fra Sydøsteuropa og Vestasien, der ligner en slange, men har øjenlåg, øreåbninger og en stiv, pansret krop. Den bliver op til omkring 135 cm, er dagaktiv og robust og kan leve i årtier. Den lever af snegle, insekter og små hvirveldyr og skal have et langt terrarie med gravbar bund, en varm solplads og vinterhvile.

Familie: Anguidae Tidligere navn: *Ophisaurus apodus* Udgivet 17. november 2026

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**90-135 cm** total længde inkl. hale
Levetid	**20-50 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Jordboende og gravende**
Biotop	**Halvørken og tempereret skov og eng**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**150 × 60 × 60 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**22-30 °C**
Hotspot	**30-35 °C**
Temperatur, nat	**18-22 °C**
Luftfugtighed	**40-60 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Anbefalet** Ferguson-zone 2
Vinterhvile	**8-12 °C** 8-12 uger
Kost	**Insekter, hvirveldyr og orme/snegle**
Holdes	**Enkeltvis eller parvis**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kønsmoden	**24 mdr.**
Kuldstørrelse	**6-12 æg**
Inkubation	**45-55 dage** ved 26-29 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Ikke omfattet**
EU-bilag	**Ikke omfattet**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Arten er ikke omfattet af CITES eller EU's forordning 338/97, så der kræves ingen CITES-papirer. Den står ikke på listen over dyr, som private ikke må holde (BEK nr. 1261 af 17.11.2015). Ellers gælder dyrevelfærdslovens almindelige krav.

Om arten

Pseudopus apodus er en kraftig, benløs øgle i familien Anguidae. Kroppen er langstrakt og stiv og dækket af skæl i regelmæssige ringe, og langs hver side løber en dyb fold, der giver plads, når dyret har ædt eller bærer æg. Halen udgør mere end halvdelen af den samlede længde. Forbenene mangler helt, og af bagbenene er der kun to små stumper på 2-3 mm ved kloakken. Voksne dyr er gul- til rødbrune med lysere, gullig underside og et lidt lysere hoved. Ungerne er lysegrå med brune tværbånd og kølede skæl de første to-tre år; skællene bliver senere næsten glatte.

Den samlede længde er 90-135 cm, og de største dyr måler op til 58 cm fra snude til kloak. Arten er let at skelne fra en slange: den har øjenlåg, der kan lukkes, en synlig øreåbning, en stiv krop og ingen brede bugskæl. Slægtsnavnet betyder "falsk fod" og artsnavnet "uden fod". Arten blev beskrevet i 1775 af Peter Simon Pallas og har tidligere stået i slægten *Ophisaurus*.

Der regnes med tre underarter: *P. a. apodus* fra Kaukasus og Centralasien, *P. a. thracius* fra Balkan og det vestlige Tyrkiet og *P. a. levantinus* fra Levanten.

Bliver dyret grebet, vrider det sig kraftigt om sin egen længdeakse for at komme fri, og lykkes det ikke, kan det ligge helt stille, som om det er lammet. Bid er ikke en del af forsvaret. Som andre arter i familien kan den kaste halen, og den nye hale bliver kortere og anderledes farvet. Arten tåler ikke megen håndtering, men vænner sig godt til fangenskab og tager med tiden foder fra en pincet. Huden skiftes omkring hver anden måned: den skubbes sammen og afstødes som en vulst.

Udbredelse og levested

Pseudopus apodus lever fra Sydøsteuropa til Centralasien. I vest findes den langs Balkankysten fra Kroatien og Hercegovina over Montenegro, Nordmakedonien og Albanien til Grækenland, også på flere af de græske øer (fx Korfu, Lesbos, Chios, Samos, Limnos og Rhodos), og videre i Bulgarien og Tyrkiet. Mod syd når den Syrien, Libanon, Jordan og Israel, og mod øst findes den i Georgien, Armenien, Aserbajdsjan, Iran, Irak, Turkmenistan, Usbekistan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Kasakhstan og Afghanistan. Mod nord lever den i det europæiske Rusland og det sydlige Ukraine.

P. a. thracius lever i den vestlige del af udbredelsen, *P. a. levantinus* i Levanten og *P. a. apodus* i den østlige del.

> **Oprindelig udbredelse:** Grækenland, Kroatien, Bosnien-Hercegovina, Montenegro, Nordmakedonien, Albanien, Bulgarien, Tyrkiet, Libanon, Syrien, Israel, Jordan, Irak, Iran, Georgien, Armenien, Aserbajdsjan, Rusland, Ukraine, Turkmenistan, Usbekistan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Kasakhstan og Afghanistan.

LEVESTED

Pseudopus apodus lever i tørt, varmt og åbent land med spredt bevoksning: græsland, krat, stenede skråninger, tørre dale og dyrkede marker, op til omkring 2.300 m over havet. Den gemmer sig i buske, mellem sten og i huller i jorden og graver sig ned i løs bund.

Arten er dagaktiv, soler sig ofte og længe og er også fremme i regnvejr, når sneglene er det. Aktive dyr i naturen har en kropstemperatur på omkring 19-28 °C i gennemsnit, altså lavere end mange andre øgler. Føden er især insekter og snegle og sjældnere små hvirveldyr som spidsmus, øgler, slanger, mus og fugleunger. Klimaet har varme, tørre somre og kolde vintre. Fra oktober til marts er dyrene i vinterhvile i huller og under sten, og parringen følger i marts.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

Pasning

TERRARIET

Et voksent dyr skal have et terrarie på mindst 150 × 60 × 60 cm (længde × bredde × højde). Målet er et skøn ud fra dyrets længde: det bevæger sig langs jorden og bruger hele gulvfladen, så længden er det vigtigste. Unger kan gå i mindre terrarier de første måneder. Låget skal sidde fast og kunne låses, for dyret er kraftigt og skubber til låg og lemme.

Bunden skal være løs og mindst 15 cm dyb, så dyret kan grave sig ned: sand blandet med løv, eller gødningsfri havejord med kokosfibre og sand, som holder gangene. Ovenpå lægges bark, kork, rødder og flade sten som skjul, mindst ét i den varme og ét i den kølige ende. Sten lægges direkte på bunden, så dyret ikke kan grave sig ind under dem. Hold bunden tør det meste af tiden, med et lille fugtigt område ved vandskålen.

Terrariet skal være godt ventileret, fx med netlåg. Fjern ekskrementer løbende, og skift bunden helt, når den er snavset. Et par eller to dyr af omtrent samme størrelse kan holdes sammen i et terrarie på mindst 200 × 80 × 60 cm (skøn).

TEMPERATUR

Solpladsen skal have en overfladetemperatur på 30-35 °C, og resten af terrariet ligger på 22-30 °C om dagen. Om natten falder temperaturen til 18-22 °C, og varmen kan slukkes, hvis rummet er varmt nok. Brug en varmelampe over en flad sten eller skiferplade, så dyret kan varme hele kroppen, og mål med termometre i begge ender og et infrarødt termometer på solpladsen.

Arten kommer fra områder med kolde vintre, og vinterhvile anbefales; den er også en forudsætning for avl. I naturen varer den fra oktober til marts. Kun raske dyr i god foderstand går i vinterhvile. Foderet stoppes, og dagslængden og varmen sænkes gradvist over to uger, mens dyret stadig har varme, så tarmen er tom. Derefter holdes dyret i 8-12 uger ved 8-12 °C i en kasse

eller et terrarie med dyb, let fugtig jord, et skjul og en vandskål. Temperatur og varighed er et skøn; de er ikke beskrevet for arten i fangenskab. Ved opvågningen hæves temperaturen gradvist, og dyret får vand, før det får foder.

Læs mere: Varme og temperatur

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden skal ligge på 40-60 %. Arten kommer fra tørt land, og terrariet holdes overvejende tørt, men bunden i den ene ende må gerne være let fugtig. Sprøjt let om morgenen i den fugtige ende, og lad den tørre op i løbet af dagen. Under hudskiftet sprøjtes lidt oftere.

En lav, stabil vandskål med rent vand står fremme hele tiden. Vandet skiftes dagligt, fordi dyret trækker bundmateriale med ned i skålen, og skålen skrubbes en gang om ugen.

Læs mere: Luftfugtighed, sprøjtning og ventilation

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og soler sig meget, så den skal have en varm solplads og lys 12-14 timer om dagen om sommeren, kortere om efteråret op til vinterhvilen. UVB anbefales: et UVB-rør eller en kombineret varme- og UVB-lampe over solpladsen, så dyret kan vælge at gå ind og ud af UV-lyset. Ferguson-zone 2 er et skøn, med et UV-indeks på 1-2 ved solpladsen og lavere i resten af terrariet. Afstanden mellem lampe og dyr afhænger af lampetypen og kontrolleres med en UV-måler. Skift UVB-kilden efter producentens anvisning.

Om sommeren kan dyret gå i et udendørs bur i varmt vejr. Terrariet må aldrig stå i direkte sol bag glas, for det overophedes hurtigt.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Pseudopus apodus er kødæder. I naturen består føden især af insekter (mest biller) og snegle og sjældnere af små hvirveldyr. Brede, kraftige tænder knuser sneglehuse og insektpanser.

Giv en varieret kost: snegle, regnorme, græshopper, fårekyllinger, kakerlakker og melorme, af og til en optøet ung mus og strimler af magert råt kød eller fisk. Mus og kød er tilskud, ikke hovedfoder, for dyret bliver let fedt. Støv insekterne med kalk ved de fleste fodringer og med et multivitamin en gang om ugen. Brug opdrættede foderdyr frem for vildfangne, så der ikke følger snyltere og sprøjtemidler med.

Unger fodres hver dag eller hver anden dag, voksne 2-3 gange om ugen. Brug en lav skål eller en pincet, så dyret ikke sluger bundmateriale. Dyret bliver ivrigt ved fodring og kan nappe hårdt i pincetten med sine kraftige kæber. Det er normalt, at dyret holder op med at æde før vinterhvilen, men vægttab uden for den periode kræver undersøgelse.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud Læs mere: Køb af dyr: opdræt, vildfang og transport

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Pseudopus apodus er rolig og tilpasser sig fangenskab godt, men den skal ikke tages op hver dag. Løftes dyret, vrider det sig kraftigt om sin egen akse; støt hele kroppen, og løft aldrig i halen, som kan knække. Nye dyr skal have et par uger i fred, før de håndteres, og tager med tiden foder fra pincetten.

Dyr af omtrent samme størrelse kan som regel holdes sammen, men hold øje med uro, især i parringstiden, og skil dyrene ved bid eller sår. Sæt ikke to hanner sammen, og hold dyr af meget forskellig størrelse adskilt. Som alle krybdyr kan arten bære salmonella, så vask hænder efter kontakt med dyr, terrarie og foder.

Læs mere: Karantæne og hygiejne

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Kønnene er svære at skelne. Hannerne bliver i gennemsnit større end hunnerne og har bredere hoved og tykkere halerod. Den sikreste bestemmelse er hos en dyrlæge med erfaring i krybdyr. Arten bliver kønsmoden i omkring 2-årsalderen. Sæt kun et dyr i avl, når det er udvokset, i god foderstand og har haft en vinterhvile.

PARRING

Parringen følger vinterhvilen, i naturen i marts. Når dyrene er varmet op igen, sættes hannen ind til hunnen under opsyn de første timer, og dyrene skilles, hvis hunnen får sår. Hunnen skal have rigeligt foder både før og efter parringen, så hun kan opbygge reserver til æggene.

ÆGLÆGNING OG KULD

Omkring 10 uger efter parringen lægger hunnen 6-12 æg, oftest omkring 8; angivelserne svinger fra 2 til 15. I naturen lægger hun dem under bark eller en sten, og hun bliver tit hos dem og lægger sig om kuldet. Giv hende en kasse med fugtig, løs jord eller mos og et skjul over, så hun kan grave og lægge i fred. Uden et egnet sted kan hun holde æggene tilbage, og det kan blive livstruende. Hvor mange kuld hun kan lægge om året, er ikke kendt. Efter lægningen skal hun have rigeligt foder.

INKUBATION

Æggene flyttes forsigtigt til en rugeboks uden at blive vendt og lægges på fugtig vermiculit eller perlit i en lukket boks med små lufthuller. Ungerne klækker efter 45-55 dage. Rugetemperaturen er ikke beskrevet for arten; 26-29 °C er et skøn, og temperaturen skal være stabil. Ungerne måler omkring 8 cm fra snude til kloak og begynder at æde efter omkring fire dage.

OPDRÆT AF UNGER

Ungerne skal have et terrarie med dyb, let fugtig bund, mange skjul og en varm solplads. Fodr dem hver dag eller hver anden dag med små fårekyllinger, små regnorme og små snegle, støvet med kalk. Unger af samme størrelse kan gå sammen, mens de er små; skil dem, hvis de begynder at bide hinanden, og senest når de nærmer sig kønsmodenhed.

Sundhed og typiske fejl

Arten er hårdfør, og de fleste problemer skyldes fejl i opstillingen. De typiske problemer er:

- Fedme ved for meget fedtrig føde som mus og for lidt bevægelse. Vej dyret jævnligt.
- Metabolisk knoglesygdom ved for lidt kalk og UVB.
- Hudproblemer og skimmel i en bund, der er konstant våd.
- Indvoldsorm og mider, især hos vildfangne dyr. Nye dyr holdes i karantæne og får en afføringsprøve undersøgt.
- Æglægningsvanskeligheder, hvis hunnen ikke har et egnet sted at lægge.
- Sår i mund og kæber, der kan gå i betændelse og kræver dyrlæge.

Et sundt dyr har klare øjne, jævn vægt og æder villigt. Krybdyr skjuler sygdom, så kontakt en dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret taber sig, ikke æder uden for vinterhvilen eller trækker vejret med åben mund.

Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.